

SŁOWO WSTĘPNE

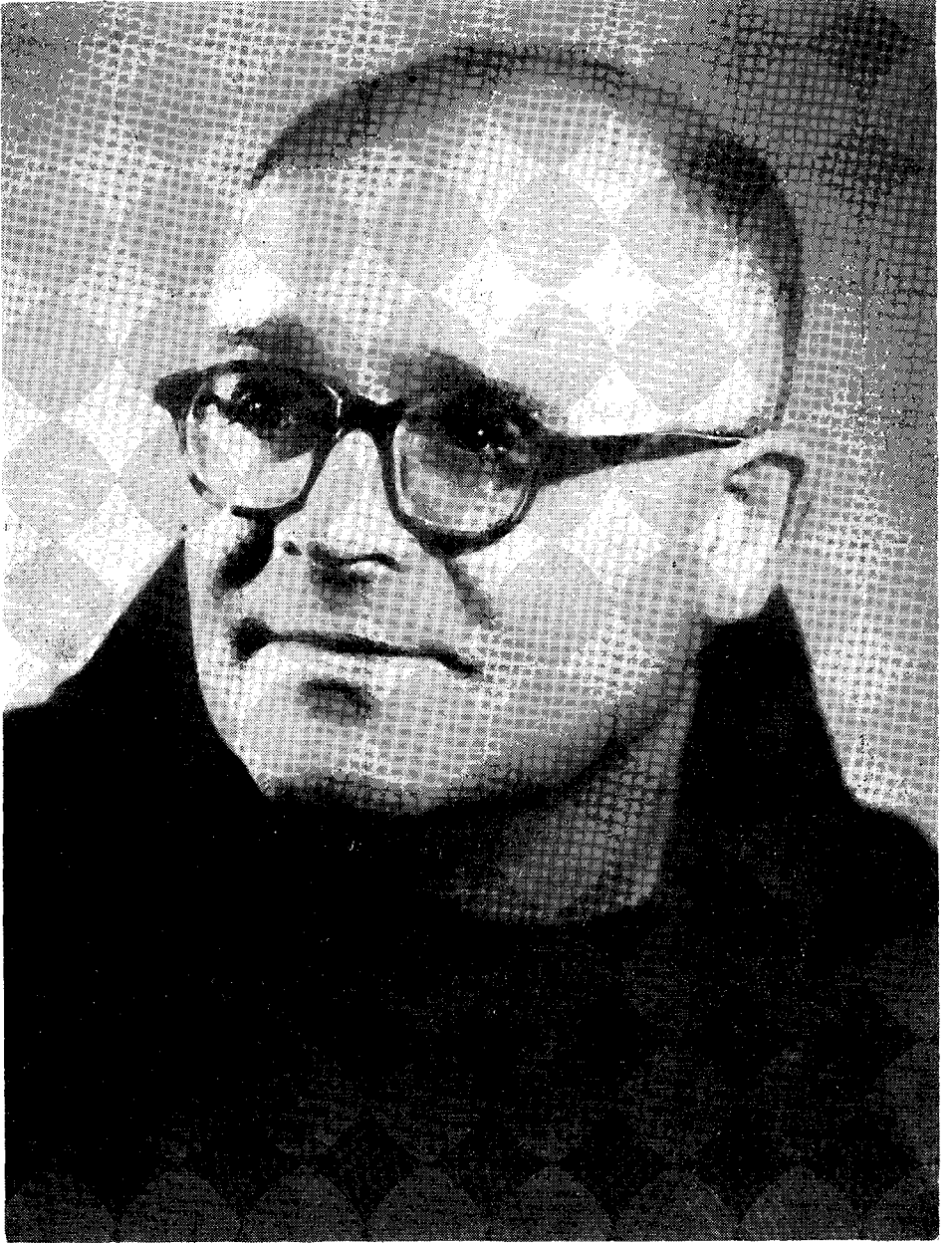
Dwa są powody, dla których Redakcja *Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych* postanowiła poświęcić 23 tom swego czasopisma drowi hab. o. Romualdowi Gustawowi, inicjatorowi i twórcy Ośrodka ABMK. W roku ubiegłym minęło 20 lat pracy o. R. Gustawa na stanowisku dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, największej biblioteki kościelnej w kraju, a w roku bieżącym przypada 60 rocznica Jego urodzin.

O. Romuald Gustaw urodził się 5 stycznia 1911 r. w Zbarażu, w rodzinie urzędnika kolejowego, otrzymując na chrzcie imię Michał. Szkołę powszechną i pierwsze klasy gimnazjum klasycznego ukończył w Jarosławiu w 1925 r.; następnie kontynuował naukę w Radecznicy i we Lwowie. W r. 1926 wstąpił do Zakonu OO. Bernardynów w Leżajsku i już jako zakonnik ukończył gimnazjum klasyczne im. Jana Długosza we Lwowie, otrzymując świadectwo dojrzałości w r. 1931. Studia wyższe odbywał na Wydziale Teologicznym we Lwowie, uzyskując w r. 1936 stopień magistra na podstawie rozprawy o Duns Szkocie napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra Jana Stepy.

W latach 1927—1936 pracował w charakterze bibliotekarza w Bibliotece OO. Bernardynów we Lwowie. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1936 r. Poza sprawowanymi przez siebie funkcjami na stanowisku magistra kleryków, kapelana ss. bernardynek oraz przełożonego klasztoru w Krakowie, zajmował się sprawami archiwów i bibliotek Prowincji OO. Bernardynów, jako jej archiwariusz i bibliotekarz.

W r. 1947 uzyskał tytuł doktora teologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, na podstawie rozprawy pt. *Klasztor i kościół św. Józefa SS. Bernardynek w Krakowie* (Kraków 1947). Stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej KUL objął 1 sierpnia 1950 r., ale pracę w zakresie pomnażania zbiorów bibliotecznych Uniwersytetu rozpoczął wcześniej jako przedstawiciel Uczelni do wyboru i przejęcia książek ze Zbiornic Księgozbiorów Zabezpieczonych.

Oprócz obowiązków dyrektora Biblioteki Głównej KUL prowadził o. R. Gustaw zajęcia dydaktyczne na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu: od 1950/51 wykłady z metodyki pracy umysłowej dla studentów niższego kursu teologicznego; od 1958/59 także wykłady dla studentów wyższego kursu. W latach 1951/52 i 1952/53 miał wykłady bibliotekarstwa i nauki o książce dla studentów Wydziału Nauk Humanistycznych, obierających w ramach dwustopniowej organizacji studiów specjalizację bibliotekarską.

W r. 1962 Państwowa Komisja Egzaminacyjna dla Bibliotekarzy Dyplomowanych dokonała weryfikacji zawodowych kwalifikacji bibliotekarskich o. R. Gustawa uznając je za odpowiadające wymaganiom, jakie są stawiane kandydatom na bibliotekarzy dyplomowanych. Złożonego przez władze uniwersyteckie wniosku o mianowanie o. R. Gustawa starszym kustoszem dyplomowanym Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego nie zatwierdziło (pismo 28 II 1964), motywując swoje stanowisko tym, że statut KUL nie przewiduje tej kategorii pracowników.

Dnia 2 maja 1964 r. odbył się przewód habilitacyjny o. R. Gustawa. Podstawę jego stanowiła rozprawa pt. *Rozwój pojęcia historii Kościoła od I do XVIII w.*, wydana następnie przez Księgarnię św. Wojciecha w Poznaniu w 1965 r.

Ten skreślony w głównych zarysach życiorys uzupełnić trzeba przedstawieniem zasadniczych kierunków działalności organizacyjnej i naukowej Solenizanta.

Zabierając nieraz głos w sprawach kształcenia zawodowego bibliotekarzy wyrażał o. R. Gustaw pogląd, że bibliotekarz „non fit, sed nascitur”. I on sam, przez swą własną drogę życiową, może być doskonałym przykładem pod tym względem. Umiłowanie bowiem wykonywanego zawodu jest najlepszą legitymacją trafności powziętej przy jego wyborze decyzji.

Na jubileuszowym spotkaniu z pracownikami Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w dniu 11 X 1970 powiedział o. R. Gustaw te słowa: „Śmiało mogę powiedzieć, że całe moje życie zakonne upłynęło wśród książek. Ja je kochałem i one mnie kochały”.

Dziś, spoglądając wstecz na 20-letni dorobek o. R. Gustawa na stanowisku dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, nie można nie stwierdzić obiektywnie dużego trudu i wkładu sił dla doprowadzenia powierzonej Jego kierownictwu instytucji do stanu, w jakim obecnie się znajduje. Szczególną zasługą Dyrektora pozostanie, mówiąc bez przesady, ogromne zwiększenie księgozbioru Biblioteki, której zasoby wzrosły w ciągu ostatnich 20 lat prawie pięciokrotnie. Liczba bieżąco przychodzących czasopism zagranicznych wzrosła w tym samym czasie trzynastokrotnie. Czterokrotnie powiększył się personel Biblioteki. Oprócz Czytelni Głównej, z ośmiotysięcznym księgozbiorem podręcznym, czynne są czytelnie specjalne: Czasopism, w której wyłożone są bieżące czasopisma zagraniczne i krajowe z dziedzin wiedzy uprawianych na Uczelni; Informacji Naukowej, dysponująca bogatym księgozbiorem z zakresu bibliografii i nauki o książce; Aktualności Teologicznych, prezentująca czytelnikowi najnowsze publikacje posoborowe. W organizacji znajduje się Czytelnia Historyczna przy Sekcji Rękopisów.

Stworzona przez o. R. Gustawa koncepcja Biblioteki wybiega daleko poza ramy instytucji służącej potrzebom jednej uczelni. Dzięki samouświadomieniu swojej roli we współczesnej rzeczywistości Biblioteka Uniwersytecka KUL znalazła określone miejsce w sieci bibliotek całego kraju, jako największa biblioteka specjalizująca się w gromadzeniu piśmiennictwa z zakresu teologii i filozofii chrześcijańskiej i spełniająca zadania dokumentacyjne, jeżeli chodzi o piśmiennictwo rodzime w tym zakresie.

A także kursy dla pracowników bibliotek i archiwów oraz utworzenie Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych i prowadzona przez tę

placówkę akcja podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników tych instytucji, zwłaszcza na odcinku bibliotekarskim, jest owocem Jego starań i wyrazem zrozumienia ważności sprawy.

O. R. Gustaw był również inicjatorem Pierwszego Zjazdu Archiwistów, Bibliotekarzy i Muzeologów Kościelnych zorganizowanego w r. 1957 przez Ośrodek ABMK, który wówczas pozostawał w organizacyjnej łączności z Biblioteką Uniwersytecką KUL, jako jeden z jej działów.

Odmienny cokolwiek kierunek zainteresowań Solenizanta stanowią Jego prace bibliograficzne. Z jednej strony wiążą się one z obowiązkami bibliotekarskimi, które pełnił, z drugiej zaś wykazują powiązania z Jego zainteresowaniami metodologicznymi. Wypływająca z Jego szczególnej erudycji encyklopedyczna znajomość książki połączona z talentem wyboru pozycji piśmienniczych i łączenia ich w zespoły tematyczne, stanowi niewątpliwie klucz do wytlumaczenia sukcesów o. R. Gustawa na tym polu. Przykładów na to dostarczają: obszerna, wysoko oceniona przez krytykę, bibliografia załącznikowa *Podręcznej encyklopedii biblijnej* i będąca w druku dwutomowa *Hagiografia polska*, która jest słownikiem bio-bibliograficznym.

Problematyka hagiograficzna interesowała o. R. Gustawa nie tylko od strony bibliograficznej. W latach 1940—1956 był on wicepostulatorem procesów kanonicznych dwóch błogosławionych swego zakonu. Przeprowadzał proces „super miraculis” bł. Jana z Dukli w r. 1949 i bł. Szymona z Lipnicy w r. 1950.

Z prac badawczych o. R. Gustawa w dziedzinie historii Kościoła wymienić trzeba te, które dają wykład dziejów instytucji. Napisana przez Niego *Historia klasztoru i kościoła SS. Bernardynek w Krakowie* przyjęta została przez Radę Wydziału Teologicznego KUL jako praca doktorska.

Praca habilitacyjna o rozwoju pojęcia historii Kościoła świadczy o dużej erudycji, umiejętności wyboru materiału potrzebnego dla rozwiązania postawionego przez siebie problemu i skonstruowaniu wykładu poruszonych zagadnień oraz o wybitnych zdolnościach syntetycznych.

W tej rozprawie wykazał Autor, „że tradycyjna chrześcijańska interpretacja historii w ogóle, a historii Kościoła w szczególności nie została aż do XVIII w. nigdy poważnie zmieniona”. Historia Kościoła jest w świetle jego wywodów czymś więcej aniżeli immanentnym rozwojem dostrzegalnej przez nas instytucji. „Kościół bowiem — to lud Boży, który wędruje przez wieki realizując odwieczny plan Stwórcy. Dzieje Kościoła w swoim syntetycznym ujęciu, rozpatrywane jako całość procesu historycznego, nie mogą być [...] interpretowane inaczej jak w świetle pierwszej prawdy Objawienia, jaką jest prawda o zbawczej ekonomii Bożej”. W takim ujęciu nie może być historia Kościoła zaliczona do nauk świeckich, podobnie jak to się dzieje z historią w ogóle, lecz jest jedną z dyscyplin teologicznych.

Podkreślając w szczególniejszy sposób tę właśnie tezę rozprawy habilitacyjnej o. R. Gustawa, wkraczamy w następną sferę Jego zainteresowań metodologicznych. Jest nią klasyfikacja nauk i pozostająca z nią w związku problematyka katalogów rzeczowych zbiorów bibliotecznych. Jego to właśnie inicjatywie zawdzięczać należy powołanie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim zespołu pracowników — specjalistów od metodologii nauk, z ks. prof. Stanisławem Kamińskim na czele, którego zadaniem jest opracowanie nowego, zgodnego z najnowszymi postulatami naukowymi i prakseologicznymi, schematu klasyfikacji rzeczowej zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej KUL.

Rezygnując świadomie z mnożenia własnego piśmienniczego dorobku naukowego o. R. Gustaw oddał się przede wszystkim pracy zmierzającej do coraz lepszego zorganizowania prowadzonej przez siebie instytucji. Jednym z dowodów Jego niepospolitych zdolności organizacyjnych było urządzenie wielkiej wystawy jubileuszowej, poświęconej 50-leciu istnienia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Zaskakująca swą prostotą koncepcja wystawy pozwoliła w stosunkowo krótkim czasie zgromadzić i w sposób przejrzysty eksponować bogaty materiał wystawowy według trzech elementów: genezy, struktury i funkcji.

Zaznaczone tu kierunki działalności i dziedziny szczególniejszych zainteresowań o. R. Gustawa nie są wystarczającym materiałem do skreślenia pełnej charakterystyki Jego osobowości. Podstawa, którą one tworzą jest na to zbyt wąska, ale pozwala ona, mimo wszystko, na postawienie wniosku, który jest równocześnie postulatem i życzeniem, jaki z okazji Jego jubileuszu składa Redakcja *Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych*. A mianowicie: Naczelną ideą, której zrealizowanie wstawiał o. R. Gustaw do swojego programu życiowego, jest opracowanie bibliografii teologii polskiej. Tej sprawie poświęcił artykuł, napisany wspólnie z o. Joachimem Barem i opublikowany w *Ateneum Kapłańskim*, a następnie, po objęciu kierownictwa Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, usiłował ją posunąć naprzód przez złożenie księdzu prymasowi kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu osobnego memoriału na ten temat. I wreszcie uzyskując do dyspozycji odpowiednią ilość potrzebnych etatów, które mu przydzieliły władze uniwersyteckie za rektoratu ks. Mariana Rechowicza, stworzył fundament dla tej akcji w postaci kartoteki z pozycjami bibliograficznymi III części *Bibliografii polskiej Estreichera* w układzie systematycznym.

Dokończenie więc tego dzieła nie tylko w zasięgu ograniczonym do piśmiennictwa staropolskiego, ale obejmującym również wieki XIX i XX — niech będzie uwieńczeniem Jego działalności, której zasadnicze rysy staraliśmy się tu we wstępie do niniejszego tomu *Archiwów* przedstawić.

W oczach nas wszystkich, którzy patrzymy przez wiele lat na podejmowane przez o. R. Gustawa trudy i niejednokrotnie słyszeliśmy jego życiową dewizę, stosowaną przezeń w pracy bibliotecznej: „gromadzę cegły, by inni budowali” — pozostaje on dla nas człowiekiem, o którym można powiedzieć „aliis inserviendo consummor”.

Witold Nowodworski